



## 1. Vergilemenin temel kavramları

### 1.1 Konu

Vergi, kamu giderlerini karşılamak üzere, devletin, vergileme yetkisine dayanarak ve tek taraflı olarak, kişilerin gelir ve servetlerinden, cebren aldığı ekonomik değerlerdir. Verginin konusu, üzerine konulduğu ve doğrudan ya da dolaylı olarak kaynağını oluşturan iktisadi unsurlardır.

Bu unsurlar, bazen bir gelir (örneğin: gelir vergisi), bazen bir servet (örneğin: emlak vergisi), bazen bir harcama (örneğin: katma değer vergisi) ve bazen de bir işlem yada kağıt / belge (örneğin: damga vergisi) olarak karşımıza çıkmaktadır.

### 1.2 Matrah

Verginin, üzerinden hesaplandırıldığı değer veya miktardır. Örneğin; gelir vergisi için, vergiye tabi her türlü kazanç ve iradın safi tutarı, kurumlar vergisi için, ilgili Kanunda vergiye tabi kılınmış her türlü kurum kazancının safi tutarı, katma değer vergisi için de, ilgili Kanun'un 1. maddesinde sayılan vergiye tabi işlemlerin bedelleri, bu vergilerin matrahını oluşturmaktadır.

### 1.3 Mükellef

Vergi kanunlarına göre, adına vergi borcu doğan gerçek veya tüzel kişilere verilen addır. Örneğin, gelir vergisi mükellefleri, gerçek kişiler, kurumlar vergisi mükellefleri, ilgili Kanun'un 1. maddesinde sayılan kurumlar, damga vergisi mükellefleri, vergiye tabi kağıtları imza eden veya o kağıdın doğuracağı hukuki sonuçlardan yararlanan gerçek veya tüzel kişilerdir.

### 1.4 Vergi sorumlusu

Vergi sorumlusu, vergi kanunlarına göre mükellef olmamakla birlikte, verginin, alacaklı vergi dairesine ödenmesinden sorumlu olan kişidir.

Örneğin, bir işveren, çalıştığı işçilere ödeme yaptığı sırada, bunların ücretleri üzerinden gelir vergisi kesintisi yapmak ve banka hesabında vergi dairesine yatırmakla sorumludur. Burada, gelir vergisinin mükellefleri işçiler olmasına rağmen, verginin sorumlusu olarak, işverenler belirlenmiştir.

Tüm temel vergi kanunlarında (gelir, kurumlar, katma değer vergisi) uygulaması görülen vergi sorumluluğu müessesesi, verginin tahsilinin güvenliğini sağlamak üzere kurulmuştur.

### 1.5 İstisna

Verginin konusuna girmekle birlikte, bazı işlemlerin ve gelir unsurlarının, çeşitli ekonomik, sosyal ve siyasal sebeplerle, kısmen veya tamamen vergiden muaf bırakılmasıdır.

Örneğin, kurumlar vergisi uygulamasında, kurumların, bir başka kurumun sermayesine ortak olmak suretiyle elde ettikleri ortak kazançları; gelir vergisi uygulamasında, binaların mesken olarak kiraya verilmesinden elde edilen kira gelirlerinin her yıl belirlenen bir tutarı; katma değer vergisi uygulamasında, ihracat teslimleri; özel tüketim vergisi uygulamasında, Kanun'a ekli (I) sayılı listede bulunan malların, petrol arama ve istihsal faaliyetlerinde kullanılmak üzere bu faaliyetleri yapanlara



teslimi, anılan vergilerden istisna edilmi tir.

### 1.6 Muafiyet

Vergi kanunlarına göre mükellef sayılan bir gerçek veya tüzel kiinin, çe itli ekonomik, sosyal ve siyasal sebeplerle, vergi dı ı bırakılmasıdır. Gelir vergisi uygulamasında, belirtilen artları ta ıyan esnaf ve çiftçilerin, kurumlar vergisi uygulamalarında, Bakanlar Kurulunca vergi muafiyeti tanınan vakıfların vergi dı ı bırakılmaları, muafiyet uygulamasının birer örne idir.

Gerek istisna, gerekse de muafiyet uygulamalarının altında yatan temel gerekçe, o vergi konusunun yada mükellefin vergilendirilmemesinden sa lanacak toplumsal yararın, vergilendirme ile sa lanacak toplumsal yarardan daha fazla oldu u dü üncesidir.

### 1.7 Beyan

Beyan, mükellef ya da vergi sorumlusunun, vergi kanunlarına göre hesaplayıp tespit etti i vergi matrahını, ba lı bulundu u vergi dairesine, bir beyanname ile bildirmesidir.

**Örne in;** Türkiye'de yerle ik bir gerçek ki i, bir takvim yılı içinde, yurt içi ve dı ında elde etti i kazançların tümü üzerinden gelir vergisi matrahını hesaplayarak, yıllık gelir vergisi beyannamesi ile Kanunda belirtilen süre içinde, ba lı bulundu u vergi dairesine bildirmek zorundadır.

### 1.8 Tarh

Tarh, verginin tutarının, ilgili kanunlarda gösterilen matrah ve nispetler üzerinden, vergi dairesi tarafından hesaplanarak tespit edildi i, idari bir i lemdir.

### 1.9 Tebli

Tebli , vergilendirmeyi ilgilendiren ve hüküm ifade eden hususların, yetkili makamlar tarafından mükellefe veya ceza sorumlusuna yazı ile bildirilmesidir.

Tahakkuk fi i ve vergilendirme ile ilgili olup hüküm ifade eden di er her türlü belge ve yazılar, adresleri bilinen gerçek ve tüzel ki ilere posta vasıtasıyla taahhütlü olarak gönderilir. Söz konusu belge ve yazılar, adresleri bilinmeyenlere, ilan yolu ile tebli edilir. Ilgilinin kabul etmesi artıyla, tebli in daire (örne in: vergi dairesi) ve komisyonda (örne in: uzla ma komisyonu) yapılması da mümkündür.

### 1.10 Tahakkuk

Tarh ve tebli edilen bir verginin, ödenmesi gereken a amaya gelmesidir. Vergi kanunlarına göre beyan üzerinden alınan vergiler tahakkuk fi i ile tarh ve tahakkuk ettirilir. Vergi dairesince mükellef veya vergi sorumlusundan beyannamenin alınması üzerine bir tahakkuk fi i düzenlenir ve bunun bir nüshası mükellefe veyahut beyannameyi mükellef namına vergi dairesine getirene verilir. Bu suretle vergi tahakkuk etmi olur. Tahakkuk fi inin mükellefe verilen nüshası aynı zamanda beyannamenin makbuzu yerine geçer.

### 1.11 Vergi ziyai

Mükellefin veya vergi sorumlusunun, vergilendirme ile ilgili ödevlerini zamanında yerine getirmemesi



veya eksik yerine getirmesi sebebiyle, verginin, zamanında tahakkuk ettirilmemesi veya eksik tahakkuk ettirilmesidir.

Vergi ziyasının (kayıbı) ortaya çıkması halinde, mükellef adına vergi ziyası cezası kesilir. Böyle durumlarda, verginin sonradan tahakkuk ettirilmesi veya tamamlanması yada haksız iadenin geri alınması, ceza uygulanmasına engel değildir.

## 1.12 Verginin tanımı ve dayanağı

Vergiler, Devlet veya yetkili kılınmış organları tarafından, kişileri ve kurumlardan, kanunlara dayanılarak, cebren ve karıksız olarak alınan iktisadi değerlerdir. Tanımdan da anlaşılabilir ki, vergiler, özel kişileri ve kurumlarla Devlet arasında bir borç-alacak ilişkisi doğurur.

Vergilemenin dayanağı konusunda, bugüne kadar, farklı teoriler ortaya atılmıştır. Bunların en çok bilinenleri,

- Fayda teorisi
- Sigorta primi teorisi
- Değer teorisi
- Sosyal üretim giderlerine katılma payı teorisi.

Bu teorilerde, vergiler genel olarak, kişilerin kamu hizmetlerinden sağladıkları faydanın bir karşılığı olarak veya devletin kişilere sağladığı güvenli yaşam ve çalışma imkanlarının bir karşılığı olarak yada toplumsal üretimden devletin aldığı pay olarak tanımlanmıştır.

Ancak günümüzde vergilerin yegane dayanağı, Devletin hükümler hakkıdır. Yürürlükte olan Anayasamızın 73. maddesinde, herkesin, kamu giderlerini karşılamak üzere, mali gücüne göre, vergi ödemekle yükümlü olduğu hükme bağlanmıştır.

Aynı maddede, vergi, resim, harç ve benzeri mali yükümlülüklerin, ancak kanunla konulup denetlenebilir ve kaldırılabilir de hüküm altına alınmak suretiyle, konuya verilen önem vurgulanmıştır.

## 1.13 Vergilerin sınıflandırılması

### 1.13.1 Dolaylı ve dolaysız vergiler

Vergilerin sınıflandırılması konusunda bilinen en yaygın ayırım, dolaylı-dolaysız vergi ayırımıdır. Bu konuda iki ölçü kullanılmaktadır. Yansıma ölçüsüne göre, vergi yükünün bir başkasına devredilebilirliği vergiler, dolaylı vergilerdir.

Kullanılan bir diğer ölçü de, tahakkuk zamanı ölçüsüdür. Daha açık bir ifade ile vergiyi doğuran olayın meydana geldiği anda tahakkuk ettirilebilen vergiler, dolaylı vergiler (katma değer vergisi, özel tüketim vergisi gibi), ettirilemeyen vergiler ise dolaysız vergiler (gelir ve kurumlar vergileri gibi) olarak kabul edilmektedir.



### 1.13.2 Kaynaklarına göre vergiler

Aynı zamanda vergilerin konusunu da oluşturan kaynakları, gelir, servet ile mal ve hizmetler üzerinden alınanlar olarak, üç başlık altında toplamak mümkündür.

#### 1.13.2.1 Gelir üzerinden alınan vergiler

Günümüzde belli başlı vergi kaynaklarından biri gelirlerdir. Vergileme sistemimizde, gerçek kişilerin elde ettikleri gelirler, gelir vergisine, tüzel kişilerin elde ettikleri gelirler ise kurumlar vergisine tabi kılınmıştır. Ülkemizde gelir üzerinden alınan vergilerin, toplam vergi gelirleri içindeki payının, 2010 yılı bütçe tasarısında % 30,77 olduğu görülmektedir. 2009 yılı bütçesinde bu oran % 32,36 idi.

#### 1.13.2.2 Mal ve hizmetler üzerinden alınan vergiler

Harcamaların, kişilerin ödeme güçlerini gösteriyor olması sebebiyle, mal ve hizmetler de önemli bir vergileme kaynağıdır. Katma değer vergisi, özel tüketim vergisi, mal ve hizmetler üzerinden alınan başlıca vergilerdir. Bu iki verginin toplam vergi gelirleri içindeki payının, 2010 yılı bütçe tasarısında % 55,54 olduğu görülmektedir. 2009 yılı bütçesinde bu oran % 53,37 idi.

#### 1.13.2.3 Servetler ve servet transferi üzerinden alınan vergiler

Vergi ödeme gücünün bir diğer göstergesi de servetlerdir. Günümüzde de uygulanmakta olan, veraset ve intikal vergisi, motorlu taşıtlar vergisi ve emlak vergisi, birer servet vergisidir. Ülkemizde, servetler üzerinden (ve servet transferlerinden) alınan vergilerin, toplam vergi gelirleri içindeki payının çok küçüğü olduğu bilinmektedir.

### 1.14 Resim

Belirli bir işin veya hizmetin yapılması konusunda, Devletin veya yetkili organlarının verdiği izin karşılığında ödenen paralardır.

Bu kaynaktan sağlanan kamu gelirlerinin toplam gelirler içindeki payı oldukça düşüktür.

Örnek: Rihtım resmi

### 1.15 Harç

Devlet veya yetkili kıldıkları organları tarafından sunulan bir hizmetin karşılığında, bu hizmetlerden yararlananlar tarafından ödenen paralardır. Harçların özelliği devlet tarafından; yapılan belli bir hizmetin veya sağlanan belli bir menfaatin veya sağlanan ayrıcalığın karşılığında ödenmesi olmasıdır.

Örnek: Yargı harçları, tapu ve kadastro harçları, konsolosluk harçları, trafik harçları, finansal faaliyet harçları vb.

### 1.16 Vergi ödeme gücü

Vergi ödeme gücü kavramı, Anayasamızda da ifadesini bulan bir kavramdır. Ancak vergilendirme ile ilgili tartışmaların her zaman odak noktasında bulunan "vergi ödeme gücü" kavramının tanımı konusunda da farklı yaklaşımlar mevcuttur. Bu yaklaşımlardan birine göre vergi ödeme gücü,



kişilerin, kendileri ve ailelerinin yaşamı için gerekli asgari düzeydeki gelirin üzerinde kalan kısımdır.

Bir diler görüşüne göre de, kişilerin gelirleri ne olursa olsun vergi ödemeleri gerekir. Bu, ülkenin vatandaşları olmanın temel gereklerinden biridir.

Vergi ödeme gücüne ulaşmada, günümüzde, artan oranlı vergi tarifeleri, asgari geçim indirimini gibi araçlar kullanılmaktadır.

### 1.17 Vergi alacaklısı

Vergi koyma, yani vergilendirme yetkisine sahip kamu kuruluşlarına, vergi alacaklısı denir. Devlet, belediyeler, il özel idareleri, yetkili kılındıkları çeşitli vergi ve benzeri yükümlülüklerde, vergi alacaklısı durumundadırlar.

### 1.18 Vergi borçlususu

Verginin ödenmesi bakımından alacaklı vergi idaresine karşı muhatap olan kişidir. Vergi borçlususu, verginin mükellefi olabileceği gibi, Kanun'un öngördüğü durumlarda, vergi sorumlusu da olabilir.

### 1.19 Vergi doğurulan olayın ispatı

Vergi doğurulan olay ve bu olaya ilişkin muamelelerin gerçek mahiyeti, yemin hariç her türlü delil ile ispatlanabilir. Vergiyi doğurulan olayla ilgisi tabii ve açık bulunmayan şahısların ifadesi delil olarak kullanılmaz.

İktisadi, ticari ve teknik icaplara uymayan veya olayın özelliğine göre normal ve mutad olmayan bir durumun iddia olunması halinde ispat külfeti, bunu iddia eden tarafa aittir.

Aksine hüküm bulunmadıkça, Vergi Usul Kanunu'na göre tutulan ve üçüncü şahıslarla olan münasebet ve muamelelere ait olan kayıtların belgelenmesi mecburidir.

### 1.20 Vergi ehliyeti

Özel hukukta, borç akdi, tarafların hukuki ehliyetlerinin bulunmasını gerektirir. Vergi ilgisinde de mükellef adına bir borç doğduğuna göre ilk bakışta böyle bir ehliyetin aranması lüzumu akla gelir. Ancak özel hukuktaki bu kuraldan farklı olarak, kamu hukukunun bir dalı olan vergi hukukunda, mükellefiyet veya vergi sorumluluğu için kanuni ehliyet gerekmez. Vergi kanunlarının, verginin konusu olarak saydıkları şahıslara taraf olanlar, fiil ehliyetine sahip olup olmadıklarına bakılmaksızın vergi mükellefi veya sorumlusu olurlar.

Vergi doğurulan olayın kanunlarla yasak edilmiş bulunması da, mükellefiyeti ve vergi sorumluluğunu ortadan kaldırmaz.

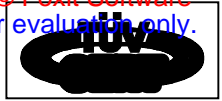
### 1.21 Vergi mahremiyeti

Kanun koyucu, vergileme ile ilgili usul hükümlerinin yer aldığı Vergi Usul Kanunu'nda, görevleri gereği mükelleflerin veya onlarla ilgili kimselerin ticari, şahsi ve diğer her nevi sırlarını öğrenme durumunda olanların, bu sırları ifşa edemeyeceklerini ve kendileri yada üçüncü şahıslar yararına kullanamayacaklarını hükme bağlamıştır. Aynı maddede, söz konusu sırları saklamakla yükümlü olan görevliler;



Generated by Foxit PDF Creator © Foxit Software  
http://www.foxitsoftware.com For evaluation only.

**özdoğrular**  
serbest muhasebeci mali müşavirlik Ltd. ti.  
"Chartered Accountants & Auditors Ltd."



DIN EN ISO 9001:2000  
Sertifika Tescil no:  
01 100 042822

- a. Vergi muameleleri ve incelemeleri ile uğraşan memurlar,
  - b. Vergi Mahkemeleri, Bölge adare Mahkemeleri ve Danıştay'da görevli olanlar,
  - c. Vergi kanunlarına göre kurulan komisyonlara katılanlar,
  - d. Vergi işlerinde kullanılan bilirkişiler,
- olarak sayılmıdır.